

TNC AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
Box 5243
102 45 STOCKHOLM
Tfn 08-24 92 90

Årgång 20(1978):1

TNC-AKTUELLT 1978

Årets första nummer av TNC-aktuellt presenteras här i delvis ny skepnad. Ett tryckoriginal för snabboffset har tagits fram på TNCs skrivutrustning med utnyttjande av textbehandlingsrutiner i TERMDOK. Det nya framtagningssättet innebär lägre kostnader än tidigare och framför allt en kortare produktions-tid.

NORDTERM 1978

Det nordiska samarbetet inom terminologi fick en fomell inramning i samband med TNCs årsmöte 1976. Om detta kan läsas i TNC-Aktuellt 1976:3 och skriften NORDTERM 1976. En bekräftelse och vidareföring av intentionerna bakom samarbetet har nåtts vid ett andra möte, NORDTERM 1978, som avhölls i Bergen i februari. Arrangörer var Norsk språkråd, Projekt for datamaskinell språkbehandling vid universitetet i Bergen och Rådet for teknisk terminologi.

Deltagarlistan upptog 25 namn, exakt samma antal som vid NORDTERM 1976. Direkt knutna till terminologiorganen i de nordiska länderna var dock denna gång endast 10 deltagare, mot 20 år 1976. Delvis återspeglar detta det förhållandet att de nordiska nationella språknämnderna hållit ett eget möte i Bergen dagen före och att samarbetsfrågor stod på programmet.

INNEHÅLL

NORDTERM 1978	1
Nordisk terminologikurs	4
TNC i utbildningen av språk- konsulenter	4
Terminologi för energiområdet ...	4
Termfrågor i urval	5

Det bör i sammanhanget noteras att företrädare för Island och Färöarna för första gången deltog i NORDTERM.

TNC representerades av Lars Algotsson och Erik Sundström. Det korta referat för gången i förhandlingarna som följer tar upp främst punkter av intresse för TNC. Arrangörerna har utlovat en skriftlig redogörelse för evenemanget. Intresserade kan vända sig till Norsk språkråd, Postboks 8107, OSLO 1 med önskemål om dokumentation kring mötet. TNC står givetvis gärna till tjänst med kompletterande upplysningar.

Torsdagen den 16 februari ägnades åt dels sammanträden i de två arbetsgrupper som avknoppats från NORDTERM, dels bilaterala kontakter.

NORDTERM Ag 1: Nordisk terminologikurs

Sommaren 1978 anordnas en nordisk kurs i terminologilära i Danmark. Kursen beskrivs närmare på notisplats i detta nummer av TNC-Aktuellt. Medel för arrangemanget har erhållits från programmet Nordiska forskarkurser. Innehållet utgår från de erfarenheter

som vunnits under ett par års utbildningsverksamhet bedriven av Terminologiafdelingen vid Handelshøjskolen i København.

Ledningsgruppen består av Heribert Picht från Terminologiafdelingen, projektledare, Osmo Ranta från Centralen för teknisk terminologi i Helsingfors, Bernhard Christiansen från Rådet for teknisk terminologi i Oslo och Erik Sundström från TNC.

Fördelningen av elevplatser avgjordes vid mötet. Sverige tilldelades en kvot av 6 platser eller lika många som vardera Danmark, Finland och Norge medan en plats gick till Island. En ordning fastställdes för rekrytering och val av deltagare. Kursprogrammet diskuterades i anslutning till ett uppgjort förslag. Budget fastställdes, varvid en beskuren medelstilldelning kunde mötas med nedskärningar i lärararvoden och ett erbjudande från arrangören att bestrida sekretariatskostnader.

NORDTERM Ag 2: Kommunikation mellan termbanker

Under kalenderåret 1978 utförs ett arbete som syftar till försöksvis kommunikation mellan termbanker i Norden. Medel för projektet har anvisats av NORDINFO. Den arbetsgrupp som bildats för ändamålet består av Gert Engel från Terminologiafdelingen (vid mötet ersatt av Inge Gorm Hansen), Osmo Ranta från Centralen för teknisk terminologi, Kolbjørn Heggstad från Prosjekt for datamaskinell språkbehandling och Rådet for teknisk terminologi samt Erik Sundström från TNC, projektledare.

Gruppen fördelade arbetsuppgifter och fastlade en ordning för två återstående möten i projektet. I arbetet skall framkomma dels en styrande plan för framtida utveckling på området, avsedd att skapa garantier mot dubbelarbete och motstridiga beslut i de olika länderna, dels en konkret utbyggnadsplan för varje land, formulerad i termer av

maskinanskaffning m.m. Vissa överenskommelser av teknisk natur måste också träffas i projektet. Bl.a. skall allt terminologiskt material som behandlas klassificeras enligt ett gemensamt system. Vidare måste överensstämmelser fastställas mellan dataformat i de termbanker som samordnas. En gemensam attityd eftersträvas till frågor rörande auktoritet, upphovsrätt m.m. Alla dessa ställningstaganden är primärt ägnade att lösa endast akuta problem i projektet. De bör dock utformas med sikte på ett framtida permanent samarbete. Projektets väsentliga innehåll är delat på tre avsnitt.

För det första byggs en termbank upp av teknisk terminologi från alla fyra deltagande länder. Den görs åtkomlig för en rad användare via terminal, däribland minst ett terminologiorgan. Termbankens sammansättning ger den ett egenvärde. Projektet kommer att möjliggöra ett effektivt informationsutbyte som en del i verkligt terminologiarbete. Projektavsnittet skall utföras i Sverige.

För det andra görs en mindre mängd terminologi tillgänglig från två geografiskt skilda termbanker i ett datanät. Härigenom kan en metod utprovas för ömsevis sökning i skilda källor. Av intresse i sammanhanget är frågan om sökning skall ske samtidigt i alla deltagande termbanker, eller om den hellre bör vandra från termbank till termbank. Projektavsnittet skall utföras i Sverige, eventuellt med deltagande av annat land.

För det tredje skall en metod utformas för arbete i termbank. Olika användare har olika behov av information ur termbankerna och olika auktoritet när det gäller att ändra eller lägga till information. Framför allt är det viktigt att informationen till användarna inte onödigtvis störs av koder och andra element i termposterna som har intresse endast för den som bearbetar materialet. Projektavsnittet skall utföras i Norge.

De principer som vägleder arbetet i

projektet kan sammanfattas på följande sätt. I de deltagande terminologiorganen bedrivs arbete med delvis skilda mål och efter delvis skilda metoder. Detta är en tillgång i samarbetet och inte ett hinder som till varje pris skall övervinnas. Den kommunikation mellan termbankerna som förverkligas i projektet är övergående. Ekonomin sätter en gräns för hur länge informationen kan göras tillgänglig. Avsikten är dock givetvis att bereda marken för ett permanent samarbete. Vidare gäller att det redan i ansökan till NORDINFO gjordes klart att projektet kan ha intresse för de allmänna språkvårdande institutionerna. I sin medelsbeviljning har NORDINFO också hemställt om att ett samband upprättas med dessa.

Fredagen den 17 februari ägnades det egentliga NORDTERM 1978. Programmet upptogs som ett par inledande punkter refererat från torsdagens möten i arbetsgrupperna. I plenum beslöts att Ståle Løland från Norsk språkråd i sin egenskap av nyutnämnd ledare för det nordiska språksekretariatet skulle utgöra kontaktman till NORDTERM Ag 2.

Till punkten nordiska samarbetsprojekt redogjorde de olika ländernas företrädare för pågående och planerade terminologiarbeten. Diskussionen tog upp brister i samordningen och anvisade vägar till en bättre ordning. En fråga som lämnades obesvarad var huruvida tillkomsten av en effektiv metod för kommunikation mellan termbankerna skulle enbart underlätta koordineringen eller, genom att väcka insikt om de verkliga behoven, innebära en ökad belastning på det nationella och nordiska samordningsarbetet.

Efter redogörelser för arbetet på termbankerna i de nordiska länderna kom turen till mötet stora diskussionspunkt, frågan om möjliga samarbetsformer mellan terminologiorganen och språknämnderna i Norden samt förhållandet till det nordiska språksekretariatet.

Sture Allén från Svenska språknämnden höll ett anförande som anvisade terminologiarbetet en plats i det språkliga panoramat. Enligt framställningen skulle terminologiarbetet vara liktydigt med standardisering av fackspråkets lexikaliska sida. Denna formulering togs till utgångspunkt för en betraktelse över vilka instanser i samhället som kan och bör öva ett inflytande på terminologiarbetet. Det framhölls att informationsutbyte via det nordiska språksekretariatet kunde vara ett av flera tänkbara sätt att säkerställa sådant inflytande.

Diskussionen tog upp åtskilliga aspekter på de framlagda synpunkterna och innebar ett understrykande av de väsentliga slutsatserna. Praktiskt kan åsiktsutbytet få till resultat att viktiga dokumenterade initiativ inom terminologiarbetet i Norden rutinmässigt meddelas det nordiska språksekretariatet. I vart fall skall TNC söka leva upp till den bilden.

I anslutning till denna punkt föreslogs att standardiseringsorganen i de nordiska länderna framgent inbjuds till NORDTERM. Ingen invändning restes mot detta förslag.

Sista programpunkt under plenum var en orientering om och demonstration av projektet Norsk termbank. Arbetet utförs vid universitetet i Bergen under ledning av Kolbjørn Heggstad och i kontakt med Norsk språkråd och Rådet för teknisk terminologi. Det som deltagarna fick se och höra bekräftade att resultaten och inriktningen av projektet ger det en ledande ställning i samordnade nordiska insatser på terminologisk databehandling.

Det beslöts att nästa möte i NORDTERM avhålls när resultat föreligger från arbetet i Ag 2. Terminologifdelingen i Köbenhavn erbjöd sig att svara för arrangemanget.

TNCs representanter vid NORDTERM 1978 vill på detta sätt tacka de norska arrangörerna för gott värde men

också för att väl genomfört sin föresats att tränga in i de praktiska frågor som omger nordiskt samarbete inom terminologi.

NORDISK TERMINOLOGIKURS

Under tiden från den 20 till den 30 juni 1978 arrangeras en kurs i terminologi i Skodsborg, Danmark. Bakgrunden och den organisatoriska ramen redovisas ovan under NORDTERM 1978.

Eleverna väntas vara verksamma inom teoretisk eller praktisk terminologi. De bör i sin dagliga gärning meddela kunskaper på området till andra och får gärna stå i början av sin karriär. Inga särskilda förkunskaper krävs dock. Terminologi fattas här i vid betydelse. Lexikografi, undervisning, standardisering, dokumentation och översättning kan höra hit, föutsatt att arbete med termer och definitioner ingår i uppgifterna.

Kursens första vecka ägnas terminologiarbetets teoretiska och organisatoriska förutsättningar. Under den andra veckan ligger tyngdpunkten på projektarbete som bedrivs i innehållsligt avgränsade grupper över ämnen som föreläggs av kursledningen.

Personer i Sverige som har intresse för kursen bör omedelbart träda i kontakt med Erik Sundström på TNC, telefon 08-24 92 90. Program och ansökningsblankett översänds på begäran

TNC I UTBILDNINGEN AV SPRAKKONSULTER

Vid Stockholms universitet har inrättats en lokal utbildningslinje för språkkonsulter. Kursplanen omfattar undervisning under två år. Tjugu elever har anagits till den första kursen, som startade i januari 1978. Målet är att ge eleverna sådana färdigheter i svenska som krävs för bedömning och framställning av ändamålsenliga texter, för planering och genomförande av utbildning i praktisk svenska och för utredning av

språkliga problem. Eleverna skall också efter att ha gått genom kursen bl.a. kunna föreslå och bedöma termer samt lämna råd i språkvårdsfrågor.

Som framgår av målbeskrivningen finns det ett klart samband mellan språkkonsulternas tilltänkta verksamhet och TNCs dagliga värv. Följaktligen har TNC ombetts ta aktiv del i utbildningen. En första uppgift i sammanhanget har varit att presentera terminologiarbetet vid ett seminarium.

Detta skedde den 31 januari 1978, under ledning av Erik Sundström. Mest tid ägnades frågan vad terminologiarbete är, vilka behov det skall tillfredsställa och vilka förutsättningar det har. I ett avsnitt om verksamhetens språkliga problem behandlades bl.a. förhållandet mellan allmänspråk och fackspråk samt frågan om ändamålsenlighet och språkriktighet. Terminologiarbetets teknik blev föremål för ett tredje avsnitt. Här dryftades bl.a. uppställandet av dels en minimal definitionsvokabulär, dels ett inventarium av de tekniska ordens minsta betydelsebärande delar (morfem).

Terminologi har en plats i utbildningens hela förlopp. TNC kommer bl.a. att beredas möjlighet att medverka i en tillämpningskurs som löper parallellt med de mer teoretiska avsnitten. Den praktik som eleverna skall fullgöra under det andra utbildningsåret och det examensarbete de skall utföra kan också komma att beröra TNCs verksamhet.

TERMINOLOGI FÖR ENERGIOMRADET

Energiinriktad forskning och utveckling är en viktig del av ansvarsområdet för Statens råd för byggnadsforskning, BFR. Detta har dokumenterats i form av bl.a. ökade resurser från BFR till energisektorn. TNC har mött denna satsning genom att i ett planeringsprojekt kartlägga och inventera området från terminologisk synpunkt. Under planeringsarbetet har

TNC rådgjort med några intressenter för att få underlagsmaterial vid prioritering av konkret ordlistearbete. Följden blev att resurser i första hand koncentrerades till terminologi för energihushållning i byggnader. Där pågår nu utredningsarbete med ekonomiskt stöd från BFR. Andra områden som planeringsprojektet gav vid handen borde behandlas är bl.a. energitillförselsystem för byggnader samt energiomsättning och energibalans för plan- och byggområdet.

Planeringsarbetet visade på behov av terminologisk verksamhet även inom det allmänna energiområdet. TNC inbjöd därför i februari 1978 en bred krets av intressenter till överläggningar kring frågan om energiområdets terminologiförsörjning. Ett första resultat av mötet är planerna på en förstudie för energiterminologi med speciell inriktning mot beskrivning av energisystem. Förstudien skulle beröra bl.a. vilka intressenter som finns, vilka deras behov är, hur ett huvudprojekt bör avgränsas, hur internationell samordning skall nås och hur utredningsresultatet skall utformas.

TERMFRÅGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet har TNC uttalat sig i följande termfrågor. Ställningstaganden är inte alltid slutgiltiga, eftersom flera terminologiska problem kan vara förknippade med termen. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till synpunkter från läsekretsen.

processindustri

E process industry
industri där material, vanligen mängdvara, förändras kemiskt eller fysikaliskt, ofta i en serie av enhetsoperationer eller enhetsprocesser

förregling [-re'-], av system

E interlocking
anordnande av system så att process eller aktion i någon del av systemet automatiskt medför eller hindrar

process eller aktion i annan del av systemet

Förregling används ofta för höjande av säkerhet, t.ex. i signalsystem för spårbunden trafik.

Termlydelsen regling vore tillräcklig men kan anses medföra risk för förväxling med termen reglering.

process

E process
verksamhet som utförs av enbart anläggning eller utrustning och som, sedan förutsättningar skapats, förlöper utan annan mänsklig medverkan än upprätthållande av förutsättningarna (TNC 49)

aktion

E restricted work
verksamhet som utförs av människan själv (TNC 49)

kompaktor, packningsmaskin

E compactor
maskin för ökning av lagringstäthet hos jord, fyllning, upplagt avfall e.d.

polymerisation

E polymerization
kemisk reaktion vid vilken vissa molekyler sammankopplas till ämne av relativt stor molekylmassa (jfr TNC 39)

Polymerisation kan ses som association där produkten får relativt stor molekylmassa.

association

E association
uppbyggnad av ämne genom förening av atomgrupper eller atomer; jfr dissociation

dissociation

E dissociation
sönderdelning av ämne i enklare atomgrupper eller atomer; jfr association

polymerisering

E
polymerisation avsiktligt initierad genom mänsklig påverkan

transmission

E transmission

överföring av mekanisk energi eller strålningsenergi

Strålningsenergi kan kodal genom t.ex. modulering för att bära information.

Don för transmission bör ges annat lämpligt namn, t.ex. kuggväxel, ledsikt, kanal.

porositet

E porosity

kvot av porvolym och skrymvolym; jfr portal (TNC 59)

portal [po'-]

E void ratio

kvot av porvolym och kompaktvolym; jfr porositet (TNC 59)

porighet

E

egenskap att innehålla porer; jfr porositet, portal